

leeftijd 51

functie **hoogleraar Rurale Sociologie, Wageningen UR**

opleiding **doctoraal Landbouwplantenteelt Landbouwhogeschool**

Wageningen, doctoraat Landbouw- en Milieuwetenschappen

Landbouwuniversiteit Wageningen.

carrière **projectleider Centrum voor Landbouw en Milieu,**

onderzoeker Universiteit Twente, universitair (hoofd)docent en

hoogleraar Wageningen UR, lector Voedsellandschappen,

Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten (deeltijd)

‘Er is de laatste jaren vooral
óver boeren gepraat
en nauwelijks mét boeren’

‘Stel doelen en laat ondernemers hun eigen weg kiezen’

Professor Han Wiskerke groeide op in de jaren zeventig op een akkerbouwbedrijf in Zeeland. Boeren wisten waar ze aan toe waren. Schaalvergroting en specialisatie was de toekomst. Als hoogleraar ziet hij nu een agrarische sector die naarstig op zoek is naar nieuw toekomstperspectief en schreeuwt om een visie voor de lange termijn.

TEKST WICHERT KOOPMAN

Het was alweer bijna 25 jaar geleden dat boeren in Nederland op grote schaal werd gevraagd naar hun visie op ontwikkelingen in de landbouw. Met ‘De Staat van de Boer’ staken journalisten van het dagblad Trouw onlangs weer eens de peilstok in de sector. Bijna 2300 boeren en boerinnen vulden een vragenlijst in en ruim 1000 namen de moeite om de antwoorden met een persoonlijk verhaal toe te lichten. Het leidde tot een stroom aan publicaties en vormde de basis voor menig debat. Vanaf zijn werkkamer hoog boven Wageningen beziet hoogleraar Han Wiskerke, het wetenschappelijk geweten van het journalistieke project, de staat van de Nederlandse boer.

Wat was uw rol als wetenschapper in dit journalistieke project?

‘Ik ben benaderd met de vraag of het idee om de boerenopinie te peilen op dit moment relevant was. En ik heb meegedacht over de opzet van de vragenlijst en de analyse van de antwoorden. Nee, dit was geen wetenschappelijk onderzoek, maar een media-project. De vragen zijn gesteld door journalisten. Maar de uitkomsten zijn wel representatief. Ik heb de laatste weken veel boeren gesproken en geen enkele keer te horen gekregen dat de verslaggeving niet herkenbaar was. De antwoorden prikkelen bovendien mijn nieuwsgierigheid. We willen ze dan ook graag gebruiken als basis voor vervolgonderzoek.’

Is een opiniepeiling onder boeren op dit moment inderdaad relevant?

‘Dat is het zeker. De media staan bol van discussies over de landbouw. Maar er wordt vooral over boeren gepraat en nauwelijks met boeren. De laatste keer dat op grote schaal de visie van boeren werd gepeild, is alweer bijna 25 jaar geleden. De timing van dit project is om meerdere redenen goed. Minister Schouten werkt aan een visie op de toekomst van de landbouw – en laat in interviews duidelijk merken

dat ze de publicaties heeft gelezen – en in Brussel worden de contouren geschetst voor een nieuw Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.’

Wat is u het meest opgevallen in de uitkomsten?

‘Uit de reacties op de stellingen en meer nog uit de persoonlijke verhalen komt veel frustratie naar voren. Meer dan tachtig procent van de respondenten vindt dat boeren in de media altijd de schuld krijgen als er iets aan de hand is in de voedselketen. Eenzelfde percentage onderschrijft de stelling dat burgers veel te negatief tegen de boeren aankijken en consumenten niet bereid zijn een goede prijs te betalen, waardoor boeren in de knel zitten. En ook met de stelling “Door overregulering is er nauwelijks nog te ondernemen” is de overgrote meerderheid het eens.’

In berichtgeving over de landbouw valt vaak het woord crisis. Is er sprake van een crisis in de sector?

‘Die vraag is in het onderzoek ook gesteld en veel boeren vinden inderdaad dat er sprake is van een crisis. Maar deze is niet zo zeer economisch, maar veel meer politiek-maatschappelijk. Boeren voelen zich bedreigd door druk vanuit de omgeving, ze voelen zich niet meer vertegenwoordigd door hun belangenorganisaties en ze zijn het vertrouwen in de overheid volledig kwijt. Het landbouwbeleid is de laatste jaren gedomineerd door hapsnapmaatregelen van bewindslieden die weinig affiniteit toonden met de sector. Dat frustrert.’

Dat klinkt allemaal erg negatief.

‘Gelukkig laten de antwoorden ook een andere kant van het boerenbestaan zien. Bijna alle boeren en boerinnen die reageerden, vinden “boer zijn” een prachtig beroep en zijn trots op wat ze tot stand hebben gebracht. Meer dan tachtig procent zegt boven-

‘Veel boeren geven aan dat ze **de koers van hun bedrijf best willen verleggen**’

dien tevreden te zijn met hun leven als agrarisch ondernemer.’

Geeft het onderzoek ook een richting aan om uit de crisis te komen?

‘Veel boeren zeggen dat ze de koers van hun bedrijf best willen verleggen. Als supermarkten en consumenten meer voor mijn product willen betalen, ben ik bereid om over te stappen naar natuurvriendelijke productiemethoden, geeft tachtig procent van hen aan. Een vergelijkbaar percentage vindt dat boeren en natuurorganisaties veel meer samen zouden moeten optrekken.’

‘Er is al heel veel in beweging, zeker ook in de melkveehouderij. Ik spreek vaak jonge boeren met frisse ideeën. Een groot aantal ondernemers heeft een heel goed beeld van welke kant het op zou moeten. Wat ze vragen, is een duidelijke koers van de partijen die ze hierbij nodig hebben, met name de overheid.’

Het Planbureau voor de Leefomgeving – een belangrijk adviesorgaan van de Nederlandse overheid – riep onlangs op tot een Nationaal Landbouwakkoord. Is dat een goed idee?

‘Ik denk dat het goed is om met alle betrokken partijen – van boeren tot ketenpartijen en maatschappelijke organisaties – een lijn uit te zetten voor de toekomst. Hoe die er precies uitziet, weet ik ook niet. Wat ik wel weet, is dat het exportmodel dat gebaseerd is op kostprijsverlaging, voor veel bedrijven geen perspectief biedt. In het onderzoek is meer dan de helft van de boeren het met deze stelling eens. Er zal meer ruimte moeten komen voor diversiteit en voor een nieuw evenwicht tussen economie en ecologie.’

Welke rol zou het ministerie van Landbouw hierbij moeten spelen?

‘Het zou mooi zijn als minister Schouten – eindelijk weer een bewindspersoon met affiniteit met de landbouw – de regie over gesprekken met alle betrokken partijen zou voeren. Om een Nationaal Landbouwakkoord tot een succes te maken zijn twee zaken van groot belang. Ten eerste zal een visie voor de toekomst van de agrarische sector moeten worden vastgesteld met daaraan gekoppeld duidelijke doelstellingen. Ondernemers moeten erop kunnen vertrouwen dat het afgesloten akkoord op de lange termijn van kracht blijft, ook onder volgende kabinetten. Ten tweede zal er een omslag moeten komen van een beleid dat is gebaseerd op middelen naar een beleid dat is gebaseerd op doelen. Dit wil zeggen: stel de doelen die bereikt moeten worden en stop met het voorschrijven van middelen om die doelen te bereiken. Denk bijvoorbeeld aan de stapeling van regelgeving rondom mest en grondgebondenheid. Geef kaders aan en laat ondernemers daarbinnen hun eigen weg maar kiezen.’ |